

ORDIN Nr. 34*)

din 17 februarie 2006

pentru aprobarea Normei sanitare veterinare referitoare la monitorizarea zoonozelor și agenților zoonotici

Publicat în: Baza de date "EUROLEX"

*) Notă:

Text realizat la G&G CONSULTING, Departamentul juridic.

Cuprinde modificările prevăzute în:

[O. Nr. 153/02.08.2007](#) Publicat în M.Of. Nr. 556/14.08.2007

Având în vedere prevederile [art. 10](#) lit. b) din Ordonanța Guvernului nr. 42/2004 privind organizarea activității sanitar-veterinare și pentru siguranța alimentelor, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 215/2004, cu modificările și completările ulterioare,

în temeiul [art. 3](#) alin. (3) și al [art. 4](#) alin. (3) din Hotărârea Guvernului nr. 130/2006 privind organizarea și funcționarea Autorității Naționale Sanitare Veterinare și pentru Siguranța Alimentelor și a unităților din subordinea acesteia,

văzând Referatul de aprobare nr. 21.117 din 14 februarie 2006, întocmit de Direcția generală sanitară veterinară din cadrul Autorității Naționale Sanitare Veterinare și pentru Siguranța Alimentelor,

președintele Autorității Naționale Sanitare Veterinare și pentru Siguranța Alimentelor emite următorul ordin:

Art. 1 - Se aprobă Norma sanitară veterinară referitoare la monitorizarea zoonozelor și agenților zoonotici, prevăzută în anexa care face parte integrantă din prezentul ordin.

Art. 2 - Autoritatea Națională Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor, institutele veterinare centrale și direcțiile sanitar-veterinare și pentru siguranța alimentelor județene și a municipiului București vor duce la îndeplinire prevederile prezentului ordin.

Art. 3 - La data intrării în vigoare a prezentului ordin se abrogă [Ordinul](#) ministrului agriculturii, alimentației și pădurilor nr. 77/2003 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind măsurile de protecție împotriva unor zoonoze specifice și a agenților zoonotici specifici la animale și produse de origine animală, în scopul prevenirii focarelor de toxiinfecții alimentare și intoxicații, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 157 și 157 bis din 12 martie 2003, ce transpune în legislația națională Directiva Consiliului 92/117/CE.

Art. 4 - Măsurile pe care Autoritatea Națională Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor le adoptă în conformitate cu art. 8 alin. (1) și cele implementate în conformitate cu art. 10 alin. (1), precum și planurile aprobate în conformitate cu art. 8 alin. (3) din Norma sanitară veterinară privind măsurile de protecție împotriva unor zoonoze specifice și a agenților zoonotici specifici la animale și produse de origine animală, în scopul prevenirii focarelor de toxiinfecții alimentare și intoxicații, aprobată prin Ordinul ministrului agriculturii, alimentației și pădurilor nr. 77/2003, ce transpune în legislația națională Directiva Consiliului 92/117/CEE, rămân în vigoare până la aprobarea programelor de control corespondente, în conformitate cu [art. 5](#) din Norma sanitară veterinară referitoare la controlul privind Salmonella și alți agenți zoonotici specificați ce se transmit prin alimente, aprobată prin Ordinul președintelui Autorității Naționale Sanitare Veterinare și pentru Siguranța Alimentelor nr. 23/2006 ce preia prevederile Regulamentului Parlamentului European și al Consiliului nr. 2.160/2003/CE.

Art. 5 - Prezentul ordin transpune Directiva Parlamentului European și a Consiliului 2003/99/CE privind monitorizarea zoonozelor și a agenților zoonotici, de modificare a Deciziei Consiliului 90/424/CEE și de abrogare a Directivei Consiliului 92/117/CEE, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (JOUE) nr. L 325 din 12 decembrie 2003, p. 31, așa cum a fost modificată ultima dată prin Directiva Consiliului 2006/104/CE de adaptare a anumitor directive din domeniul agriculturii, respectiv legislație veterinară și fitosanitară, ca urmare a aderării României și Bulgariei, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (JOUE) nr. L 363 din 20 decembrie 2006, p. 352.

Art. 6 - Prezentul ordin va fi publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, și va intra în vigoare la 20 de zile de la publicare.

Președintele Autorității Naționale Sanitare Veterinare

și pentru Siguranța Alimentelor,

Ion Agafiței

Anexă

NORMĂ SANITARĂ VETERINARĂ

referitoare la monitorizarea zoonozelor și agenților zoonotici

Cap. I

Prevederi introductive

Art. 1 - Subiect și domeniu de aplicare

(1) Scopul prezentei norme sanitare veterinare este să garanteze că zoonozele, agenții zoonotici și rezistența antimicrobiană asociată sunt corespunzător monitorizate și faptul că focarele de toxiinfecții alimentare fac obiectul unei investigații epidemiologice adecvate pentru a face posibilă colectarea la nivel comunitar a informațiilor necesare pentru a evalua sursele și evoluțiile relevante.

(2) Prezenta normă sanitară veterinară reglementează:

- a) monitorizarea zoonozelor și agenților zoonotici;
- b) monitorizarea rezistenței antimicrobiene asociate;
- c) ancheta epidemiologică a focarelor de toxiinfecții alimentare; și
- d) schimbul de informații referitor la zoonoze și agenți zoonotici.

(3) Prezenta normă sanitară veterinară se aplică fără a aduce atingere prevederilor comunitare specifice privind sănătatea animală, nutriția animalelor, igiena alimentelor, bolile transmisibile ale oamenilor, sănătatea și siguranța la locul de muncă, ingineria genetică și encefalopatiile spongiforme transmisibile.

Art. 2 - Definiții

Pentru scopul prezentei norme sanitare veterinare trebuie să se aplice următoarele definiții:

- a) definițiile prevăzute de Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului nr. 178/2002/CE, publicat în Jurnalul Oficial al Comunităților Europene nr. L 31 din 1 februarie 2002, p. 1 - 24;
- b) zoonoză - orice boală și/sau infecție care este transmisibilă natural, direct sau indirect de la animale la om;
- c) agent zoonotic - orice virus, bacterie, ciupercă parazit sau altă entitate biologică susceptibilă de a provoca o zoonoză;
- d) rezistență antimicrobiană - abilitatea microorganismelor din anumite specii de a supraviețui sau a crește în prezența unei concentrații date a unui agent antimicrobian ce este în mod obișnuit suficient pentru a inhiba sau omorî microorganisme din aceeași specie;

e) focar de toxiinfecție alimentară - o incidență observată în circumstanțe date a două sau mai multe cazuri umane ale aceleiași boli și/sau infecții sau o situație în care numărul de cazuri observate depășește numărul așteptat și atunci când cazurile sunt în legătură sau în mod probabil se identifică cu aceeași sursă alimentară;

f) monitorizare - un sistem de colectare, analiză și diseminare a datelor privind apariția zoonozelor, agenților zoonotici și rezistenței antimicrobiene raportate la aceștia.

Art. 3 - Obligații generale

(1) Datele referitoare la apariția zoonozelor, agenților zoonotici și rezistenței antimicrobiene raportate sunt colectate, analizate și publicate fără întârziere, în conformitate cu cerințele prezentei norme sanitare veterinare și cu prevederile adoptate potrivit acesteia.

(2) Autoritatea Națională Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor desemnează Institutul de Diagnostic și Sănătate Animală pentru domeniul sănătății animalelor și Institutul de Igienă și Sănătate Publică Veterinară pentru domeniul sănătății publice ca autorități veterinare competente responsabile cu implementarea prevederilor prezentei norme sanitare veterinare. În acest caz Autoritatea Națională Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor trebuie:

a) să notifice Comisiei Europene, denumită în continuare Comisia, despre autoritatea veterinară centrală care va funcționa ca punct de contact pentru legătura cu Comisia;

b) să se asigure că autoritățile competente cooperează astfel încât să garanteze implementarea adecvată a cerințelor prezentei norme sanitare veterinare.

(3) Cooperarea efectivă și continuă este stabilită între autoritatea competentă sau autoritățile desemnate pentru scopurile prezentei norme sanitare veterinare și se bazează pe schimbul de informații generale, iar atunci când este necesar, pe schimbul de date specifice cu:

a) autoritățile competente, în sensul legislației comunitare, în domeniul sănătății animalelor;

b) autoritățile competente, în sensul legislației comunitare, în domeniul nutriției animalelor;

c) autoritățile competente, în sensul legislației comunitare, în domeniul igienei alimentelor;

d) structurile și/sau autoritățile menționate la art. 1 din Decizia Parlamentului European și a Consiliului nr. 2.119/98/CE (acele structuri și/sau autorități care, la nivelul fiecărui stat membru și sub responsabilitatea aceluși stat membru, sunt competente la nivel național și sunt responsabile cu colectarea informațiilor privind supravegherea epidemiologică a bolilor notificabile);

e) alte autorități și organizații în cauză.

(4) Oficialii autorității competente în cauză sau ai autorităților competente menționate la alin. (2) trebuie să participe, după caz, la o instruire inițială corespunzătoare, urmată de instruirii periodice în științe veterinare, microbiologie sau în epidemiologie.

Cap. II

Monitorizarea zoonozelor și agenților zoonotici

Art. 4 - Reguli generale privind monitorizarea zoonozelor și agenților zoonotici

(1) Autoritatea Națională Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor trebuie să colecteze date comparabile și relevante pentru a identifica și caracteriza pericole, pentru a evalua expunerile și pentru a caracteriza riscurile privind zoonozele și agenții zoonotici.

(2) Monitorizarea trebuie să aibă loc în etapele lanțului alimentar cele mai susceptibile zoonozelor și agenților zoonotici în cauză, adică:

a) la nivelul producției primare; și/sau

b) în alte etape ale lanțului alimentar incluzând alimentele și hrana pentru animale.

(3) Monitorizarea trebuie să cuprindă zoonozele și agenții zoonotici menționați la lit. A din anexa nr. 1 la prezenta normă sanitară veterinară.

(4) Zoonozele și agenții zoonotici menționați la lit. B din anexa nr. 1 la prezenta normă sanitară veterinară trebuie să fie monitorizați atunci când situația epidemiologică din România o justifică.

(5) Monitorizarea trebuie să se bazeze pe sistemele existente în România. Cu toate acestea, atunci când este necesar, pentru a facilita colectarea și compararea datelor se stabilesc norme detaliate de monitorizare a zoonozelor și a agenților zoonotici prevăzuți în anexa nr. 1 la norma sanitară veterinară, în conformitate cu procedura comunitară și ținând seama de celelalte norme comunitare stabilite în sectoarele de sănătate animală, igienă a produselor alimentare și de boli transmisibile la om. Aceste norme detaliate stabilesc cerințele minime de monitorizare a anumitor zoonoze și agenți zoonotici și se referă în special la:

a) populația sau subpopulațiile de animale sau etapele din lanțul alimentar cărora li se aplică supravegherea;

b) natura și tipul de informații care trebuie colectate;

c) descrierea cazurilor;

d) sistemele de prelevare a probelor care trebuie utilizate;

e) metodele de analiză în laborator care trebuie utilizate;

f) frecvența notificărilor, inclusiv a orientărilor cu privire la notificările dintre autoritățile locale, regionale și centrale.

(6) În vederea armonizării monitorizării de rutină a zoonozelor și a agenților zoonotici, pentru a se determina necesitatea propunerii de norme detaliate, în conformitate cu alin. (5), Comisia acordă prioritate zoonozelor și agenților zoonotici prevăzuți în anexa nr. 1 lit. A la norma sanitară veterinară.

Art. 5 - Programe coordonate de monitorizare

(1) Dacă datele colectate prin monitorizare de rutină, în conformitate cu art. 4, nu sunt suficiente, pot fi stabilite programe coordonate de monitorizare cu privire la una sau mai multe zoonoze și/sau agenți zoonotici, conform procedurii comunitare, în special atunci când sunt identificate nevoi specifice, pentru a evalua riscurile ori pentru a stabili valori de referință privind zoonozele sau agenții zoonotici la nivel de state membre ori la nivel comunitar.

(2) Atunci când s-a stabilit un program coordonat de monitorizare, se face referire în special la zoonozele și agenții zoonotici în populațiile de animale menționate în anexa I la Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului nr. 2.160/2003/CE, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (JOUE) nr. L 325 din 12 decembrie 2003, p. 1 - 15.

(3) În anexa nr. 3 la prezenta normă sanitară veterinară sunt fixate reguli minime privind stabilirea de programe coordonate de monitorizare.

Art. 6 - Obligațiile operatorilor cu activitate în domeniul alimentar

Atunci când operatorii cu activitate în domeniul alimentar efectuează examene în scopul detectării prezenței zoonozelor și agenților zoonotici supuși monitorizării în baza art. 4 alin. (2), aceștia:

a) păstrează rezultatele și iau măsuri pentru conservarea tulpinilor relevante pentru o perioadă ce trebuie să fie specificată de autoritatea competentă; și

b) comunică rezultatele sau furnizează tulpini autorității competente, la cerere.

Cap. III

Rezistență antimicrobiană

Art. 7 - Monitorizarea rezistenței antimicrobiene

(1) Monitorizarea trebuie să conțină date comparabile privind apariția rezistenței antimicrobiene la agenți zoonotici și la alți agenți, în măsura în care aceștia prezintă un risc pentru sănătatea publică, în conformitate cu cerințele stabilite în anexa nr. 2 la prezenta normă sanitară veterinară.

(2) Astfel de monitorizare trebuie să completeze monitorizarea tulpinilor umane realizată în conformitate cu Decizia Parlamentului European și a Consiliului nr. 2.119/98/CE.

Cap. IV

Focare de toxiinfecții alimentare

Art. 8 - Ancheta epidemiologică a focarelor de toxiinfecții alimentare

(1) Atunci când un operator cu activitate în domeniul alimentar furnizează informații autorității competente, în conformitate cu art. 19 alin. (3) din Regulamentul (CE) nr. 178/2002, produsul alimentar în cauză sau o probă corespunzătoare prelevată din acesta se conservă în așa fel încât să nu se împiedice nici analiza în laborator, nici investigația în focarul de toxiinfecție.

(2) Autoritățile competente responsabile cu supravegherea sanitară veterinară a teritoriului trebuie să facă o anchetă a focarelor de toxiinfecții alimentare în cooperare cu autoritățile menționate la art. 1 din Decizia Parlamentului European și a Consiliului nr. 2.119/98/CE.

(3) Ancheta epidemiologică trebuie să furnizeze date referitoare la profilul epidemiologic, produsele alimentare posibil implicate și cauzele potențiale ale focarelor.

(4) Ancheta trebuie să includă, dacă este posibil, studii microbiologice și epidemiologice adecvate.

(5) Autoritatea Națională Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor trebuie să transmită Comisiei un raport sumar al rezultatelor investigațiilor efectuate ce conțin informațiile menționate la lit. E din anexa nr. 4 la prezenta normă sanitară veterinară.

(6) Alin. (1), (2), (3), (4) și (5) se aplică fără a aduce atingere prevederilor comunitare privind siguranța produselor, sistemele de alertă și răspuns rapid pentru prevenirea și controlul bolilor transmisibile ale oamenilor, igiena alimentelor și cerințelor generale ale legislației din domeniul alimentelor, în special cele referitoare la măsuri de urgență și proceduri pentru retragerea de pe piață a alimentelor și hranei pentru animale.

Cap. V

Schimb de informații

Art. 9 - Evaluarea evoluțiilor și surselor zoonozelor, agenților zoonotici și rezistenței antimicrobiene

(1) Autoritatea Națională Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor trebuie să evalueze sursele și evoluția zoonozelor și a agenților zoonotici, precum și rezistența antimicrobiană pe teritoriul României.

(2) Autoritatea Națională Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor trebuie să transmită Comisiei, pentru prima dată, până la sfârșitul lunii mai a anului 2008, iar ulterior până la sfârșitul lunii mai a fiecărui an, un raport cu privire la evoluțiile și sursele zoonozelor, ale agenților zoonotici și ale rezistenței antimicrobiene, care cuprinde datele colectate, în conformitate cu art. 4, 7 și 8, în cursul anului anterior.

(3) Rapoartele trebuie să conțină informațiile menționate la art. 3 alin. (2) lit. b) din Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului nr. 2.160/2003/CE.

(4) În anexa nr. 4 la prezenta normă sanitară veterinară sunt stabilite cerințe minime în ceea ce privește raportarea.

(5) Autoritatea Națională Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor trebuie să trimită rapoarte Comisiei, la cererea acesteia sau din proprie inițiativă, atunci când circumstanțele o justifică.

(6) Autoritatea Națională Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor trebuie să furnizeze Comisiei rezultatele programelor coordonate de monitorizare stabilite în conformitate cu art. 5 din prezenta normă sanitară veterinară.

Cap. VI

Laboratoare

Art. 10 - Laboratoare naționale de referință

Autoritatea Națională Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor desemnează Institutul de Diagnostic și Sănătate Animală ca laborator național de referință pentru domeniul sănătății animalelor și Institutul de Igienă și Sănătate Publică Veterinară, pentru domeniul sănătății publice, și informează Comisia despre aceasta.

Art. 101 - Autoritatea Națională Sanitară Veterinară și pentru Siguranța Alimentelor informează Comisia Europeană cu privire la actele normative emise și măsurile administrative dispuse pentru implementarea prezentei norme sanitare veterinare.

Cap. VII

Prevederi finale

Art. 11 - Anexele nr. 1 - 4 fac parte integrantă din prezenta normă sanitară veterinară.

Anexa Nr. 1

la norma sanitară veterinară

A. Zoonozele și agenții zoonotici care trebuie monitorizați

- Bruceloza și agenții acesteia
- Campilobacterioza și agenții acesteia
- Echinococoza și agenții acesteia
- Listerioza și agenții acesteia
- Salmoneloza și agenții acesteia
- Trichineloză și agenții acesteia
- Tuberculoza produsă de *Mycobacterium bovis*
- *Escherichia coli* verotoxigenă

B. Lista zoonozelor și agenților zoonotici care trebuie monitorizați în conformitate cu situația epidemiologică

1. Zoonoze virale:

- Calicivirus
- Virusul hepatitei A
- Virusul influenței
- Rabie
- Virusuri transmise prin artropode

2. Zoonoze bacteriene:

- Borelioza și agenții acesteia
- Botulismul și agenții acesteia
- Leptospiroza și agenții acesteia
- Psitacoza și agenții acesteia
- Tuberculoza, alta decât cea menționată la pct. A

- Vibrioza și agenții acesteia
- Yersinioza și agenții acesteia
- 3. Zoonoze parazitare:
 - Anisakidoza și agenții acesteia
 - Criptosporidioza și agenții acesteia
 - Cisticercoza și agenții acesteia
 - Toxoplasmoza și agenții acesteia
- 4. Alte zoonoze și agenți zoonotici

Anexa Nr. 2

la norma sanitară veterinară

CERINȚE

pentru monitorizarea rezistenței antimicrobiene în conformitate cu art. 7 din norma sanitară veterinară

A. Cerințe generale

Sistemul de monitorizare pentru rezistența antimicrobiană prevăzut la art. 7 din norma sanitară veterinară furnizează cel puțin următoarele informații:

1. specia de animale supusă monitorizării;
2. specii bacteriene și/sau tulpini bacteriene supuse monitorizării;
3. strategia prelevării de probe;
4. agenți antimicrobieni supuși monitorizării;
5. metodologie de laborator utilizată pentru detectarea rezistenței;
6. metodologie de laborator utilizată pentru identificarea de tulpini microbiene;
7. metode utilizate pentru colectarea datelor.

B. Cerințe specifice

Sistemul de monitorizare furnizează informații relevante cel puțin cu privire la un număr reprezentativ de tulpini de *Salmonella* spp., *Campylobacter jejuni* și *Campylobacter coli* de la bovine, porcine și păsări, precum și din alimente de origine animală provenite de la aceste specii.

Anexa Nr. 3

la norma sanitară veterinară

PROGRAME COORDONATE

de monitorizare menționate la art. 5 din norma sanitară veterinară

Atunci când este stabilit un program coordonat de monitorizare, trebuie să fie definite cel puțin următoarele caracteristici ale programului:

- scopul;
- durata;
- zona sau regiunea geografică;
- zonele și/sau agenții zoonotici în cauză;
- tipul de probe și alte unități de date solicitate;
- scheme minime de prelevare de probe;
- tipul de metode de analiză de laborator;
- sarcinile autorităților competente;
- resursele ce trebuie să fie alocate;
- estimarea costurilor și cum sunt acoperite acestea; și
- metoda și calendarul de raportare a rezultatelor.

Anexa Nr. 4

la norma sanitară veterinară

CERINȚE MINIME

pentru raportările ce trebuie să fie transmise în conformitate cu art. 9 din norma sanitară veterinară

Raportul menționat la art. 9 trebuie să furnizeze cel puțin următoarele informații:

- pct. A - D se aplică rapoartelor privind monitorizarea efectuată în conformitate cu art. 4 și 7 din norma sanitară veterinară;

- pct. E se aplică rapoartelor privind monitorizarea efectuată în conformitate cu art. 8 din norma sanitară veterinară.

A. Inițial trebuie să fie descrise pentru fiecare zoonoză și agent zoonotic următoarele (ulterior trebuie să fie raportate numai schimbările):

a) sisteme de monitorizare (strategii de prelevare de probe, frecvența prelevării, natura specimenului, definiții de caz, metode de diagnostic utilizate);

b) politica de vaccinare și alte măsuri de prevenire;

c) mecanism de control și, după caz, programe de control;

d) măsuri în caz de rezultate pozitive sau cazuri unice;

e) sisteme de notificare existente;

f) istoricul bolii și/sau al infecției la nivelul țării.

B. În fiecare an trebuie să fie descrise următoarele:

a) populația de animale susceptibile în cauză, împreună cu data la care s-au raportat cifrele:

- numărul de efective;

- numărul total de animale;

- metodele de producție implicate, dacă este cazul;

b) numărul și descrierea generală a laboratoarelor și a instituțiilor implicate în monitorizare.

C. În fiecare an trebuie să fie descrise următoarele detalii referitoare la fiecare agent zoonotic și la fiecare categorie de date în cauză, cu consecințele acestora:

- a) schimbări în sistemele deja descrise;
- b) schimbări în metodele descrise anterior;
- c) rezultate ale investigațiilor și ale tipizării ulterioare sau altă metodă de caracterizare în laboratoare (pentru fiecare categorie raportată separat);
- d) evaluare națională a situației recente, evoluția și sursele de infecție;
- e) importanța ca zoonoză;
- f) importanța pentru oameni ca sursă de infecție la om, rezultate obținute la animale și în alimente;
- g) strategiile de control recunoscute că ar putea să fie utilizate pentru a preveni sau a reduce transmiterea de agenți zoonotici la oameni;
- h) dacă este necesar, orice acțiune specifică decisă în România sau sugerată pentru toată Comunitatea în baza situației recente.

D. Raportarea rezultatelor examenelor

Rezultatele trebuie să fie precizate prin stabilirea numărului de unități epidemiologice examinate (efective, probe, loturi) și numărul de probe pozitive în conformitate cu definiția cazului.

Atunci când este necesar, rezultatele trebuie să fie prezentate într-o manieră în care arată distribuirea geografică a zoonozelor sau a agenților zoonotici.

E. Date referitoare la focarele de toxinfecții alimentare:

- a) numărul total de focare pe an;
 - b) numărul de persoane decedate și bolnave în aceste focare;
 - c) agenții cauzali ai focarelor, incluzând, atunci când este posibil, serotipul sau altă descriere precisă a agenților (se va indica motivul neidentificării, atunci când identificarea agenților cauzali nu este posibilă);
 - d) produsele alimentare implicate în apariția focarelor și alți vectori potențiali;
 - e) identificarea locului unde produsele alimentare incriminate au fost produse/cumpărate/achiziționate/consumate;
 - f) factorii favorizanți, de exemplu deficiențe în igiena procesării alimentelor.
-